

Hoe maak je een
bos biodivers?

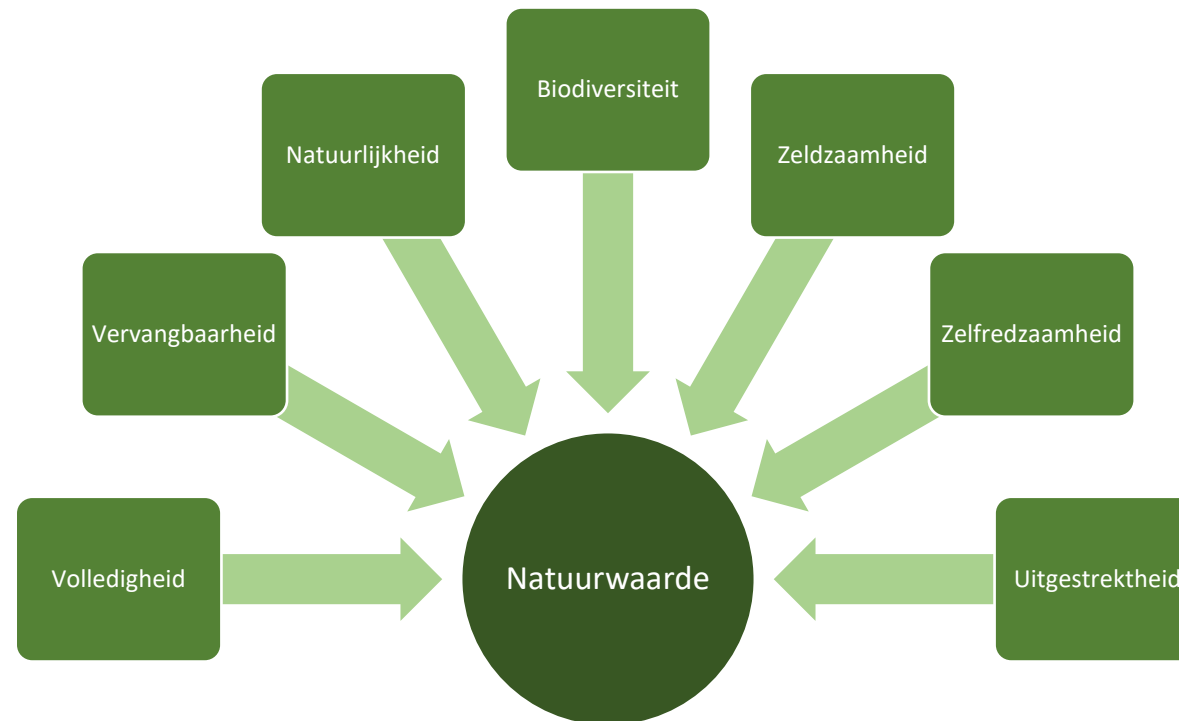
_____

Biodiversiteit, soortenrijkdom en natuurwaarde

- Biodiversiteit is meer dan soortenrijkdom
- Natuurwaarde is meer dan biodiversiteit

Bossen in Vlaanderen

- Klein, versnipperd en geïsoleerd
  - Weinig/geen ruimte voor natuurlijke processen
  - Weinig terreinheterogeniteit
  - Tenzij we via beheer ingrijpen

Bosbeheerder heeft
niet alles in de hand

Bosbeheerder kan wel sturen via beheerkeuzes

Belangrijke aspecten voor
behoud en ontwikkeling van natuurwaarden

- Structuurrijkdom en boomsoortensamenstelling
- Dood hout en habitatbomen
- Bosranden en open plekken
- Bijzondere biotopen

Structuurrijkdom:
van jong naar oud ...en
van links naar rechts...en
van onder naar boven...

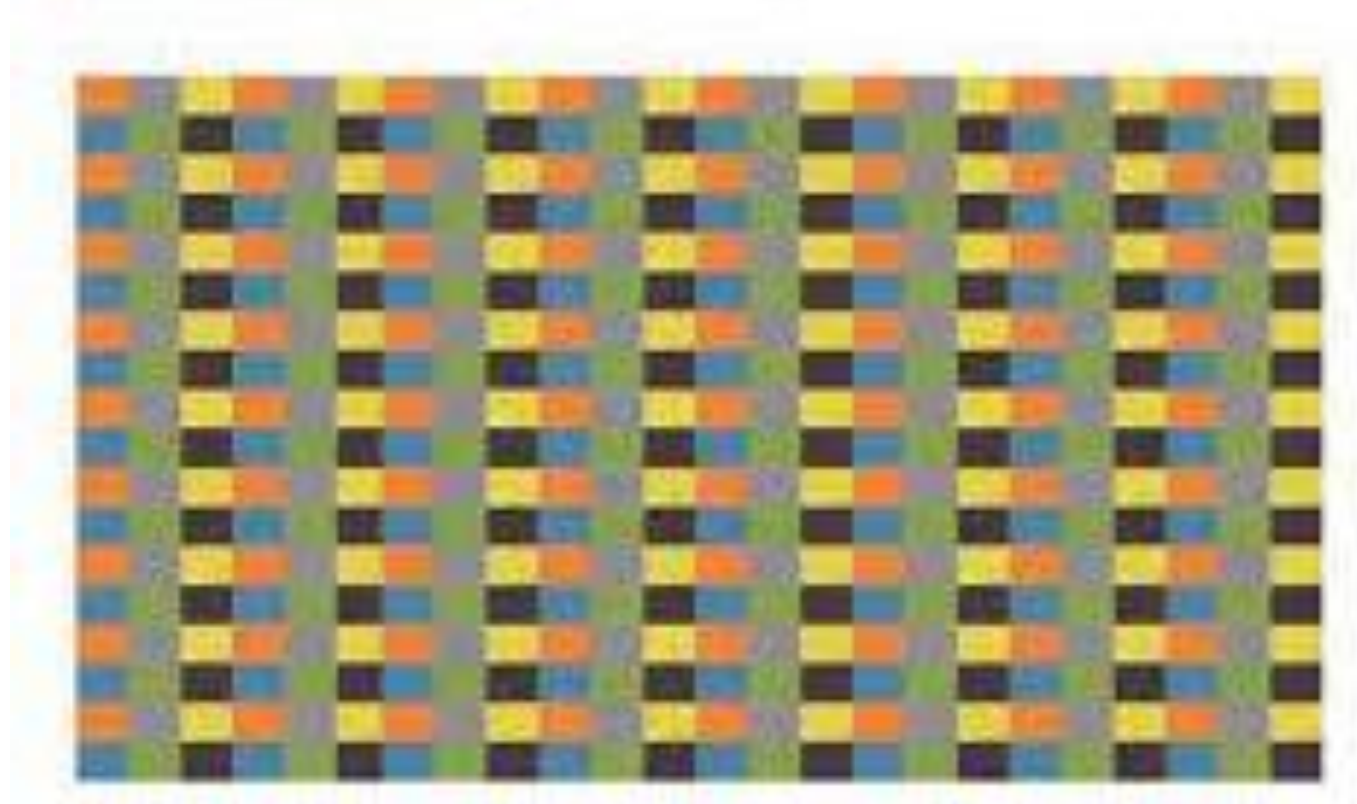

- Diversiteit aan groeivormen
  - Leeftijdsstructuur
  - Horizontale structuur
  - Verticale structuur
-
- Bossen met een rijkere structuur hebben in de regel een grotere soortenrijkdom

Horizontale gelaagdheid:
verschillende perspectief

Verticale gelaagdheid inbrengen

- **Niets doen:** verticale gelaagdheid komt vanzelf
- **Verjonging onder kronendak**
  - Zaaïen of aanplanten van nieuwe schaduwtolerante soorten (liefst autochtoon)
- **Gaten maken in kronendak:** bvb in jong bos met schaduwtolerante soorten (vb beuk en douglasspar)
  - Kleine gaatjes
  - Spontane ontwikkeling of inzaaien of aanplanten – incl. nazorg exoten
  - Gefaseerd aanpakken

Boomsoortensamenstelling

- Directe relatie boomsoorten en soortenrijkdom
- Gemengd bos grotere soortendiversiteit dan homogeen bos
- Inheems doorgaans grotere specifieke soortenrijkdom

Boom	Gemiddeld aantal soorten insecten op deze boom	Aantal gebruikte onderzoeken
<i>Inheemse soorten</i>		
-Zomereik	335	3
-Wilg	311	3
-Zachte berk	242	3
-Meidoorn	139	3
-Populier	122	4
-Beuk	87	3
-Hazelaar	85	3
-Winterlinde	48	3
-Haagbeuk	46	3
-Wilde lijsterbes	43	2
-Veldesdoorn	39	2
-Gewone esdoorn	29	2
<i>Uitheemse soorten</i>		
-Amerikaanse eik	12	1
-Tamme kastanje	8	2
-Paardenkastanje	7	2
-Steeneik	4	2
-Robinia	2	2

Kloosterbos – omvorming monocultuur

- Verticale gelaagdheid inbrengen
- Deels aanplant, deels spontane ontwikkeling
- Aandacht voor leeftijdsdiversiteit:
gefaseerde aanpak – 50 jaar

Hospicebossen – omvorming aanplanting Japanse lork, Corsicaanse den en Douglasspar + uitbreiding

Bestrijding invasieve boom- en struiksoorten

- Ook hier weer genuanceerd verhaal: boomsoort, maar ook groeiplaats
- Bekende voorbeelden:
  - Amerikaanse eik
  - Douglasspar
  - Amerikaanse vogelkers
- Weerbare bossen: rijke structuur, met voldoende gelaagdheid en soortenmenging

Den Blakken: Amerikaanse eik > zomereik, berk en beuk

Oude, aftakelende en dode bomen

- In natuurlijke bossen fijnmazige verweving bomen van verschillende leeftijden
- Pas na 60 à 70 jaar ecologisch interessant.
- In aftakelingsfase: grootste biodiversiteit – met daarbij ook de meest veeleisende soorten.
  - Holle, kwijnende bomen
  - Dood hout met zware dimensies
  - Zeer zeldzaam in beheerde bossen – daarbij horende soorten vaak ook zeldzaam en bedreigd.

Dood hout

- Meest waardevolle component van een bossysteem voor biodiversiteit
- 1/3 van de totale bosgebonden biodiversiteit en 40-50% van de bosfauna is afhankelijk van dood hout
- Streefdoel dood hout Criteria Duurzaam Natuurbeheer:
  - 4% van houtvolume in bos
  - in alle diameters
  - zowel staand als liggend
  - 5-tal grote bomen per hectare

Dood hout

- Elke afbraak fase weer andere soorten
- Variatie en continuïteit belangrijker dan totale hoeveelheid dood hout
- Bewaren dood hout in al zijn verschijningsvormen

Dun dood hout
even soortenrijk als
dik dood hout

Habitatbomen

Oude, langzaam aftakelende bomen minstens even waardevol dan een dode boom

- 2 tot 5 habitatbomen per hectare voorzien
- Vleermuizen: 7 à 10 holle bomen per hectare nodig

Foto: K.I.

Erfgoedbomenproject

- Genetisch materiaal van veteranenbomen
- enten, stekken of zaden
- Jonge planten opkweken
- Terug aanplanten in de omgeving

Dood hout inbrengen

- Niets doen
- Vellen > liggend dood hout
- Ringen > staand dood hout
- Lippen > liggend en dood hout
- Omtrekken of omduwen

Gefaseerd in ruimte en tijd : verschillende verteringsstadia met daaraan gebonden flora en fauna op het terrein

Puyenbroeck populieren > biodivers bos met massa's zwammen

Gentbos >
veel dood hout

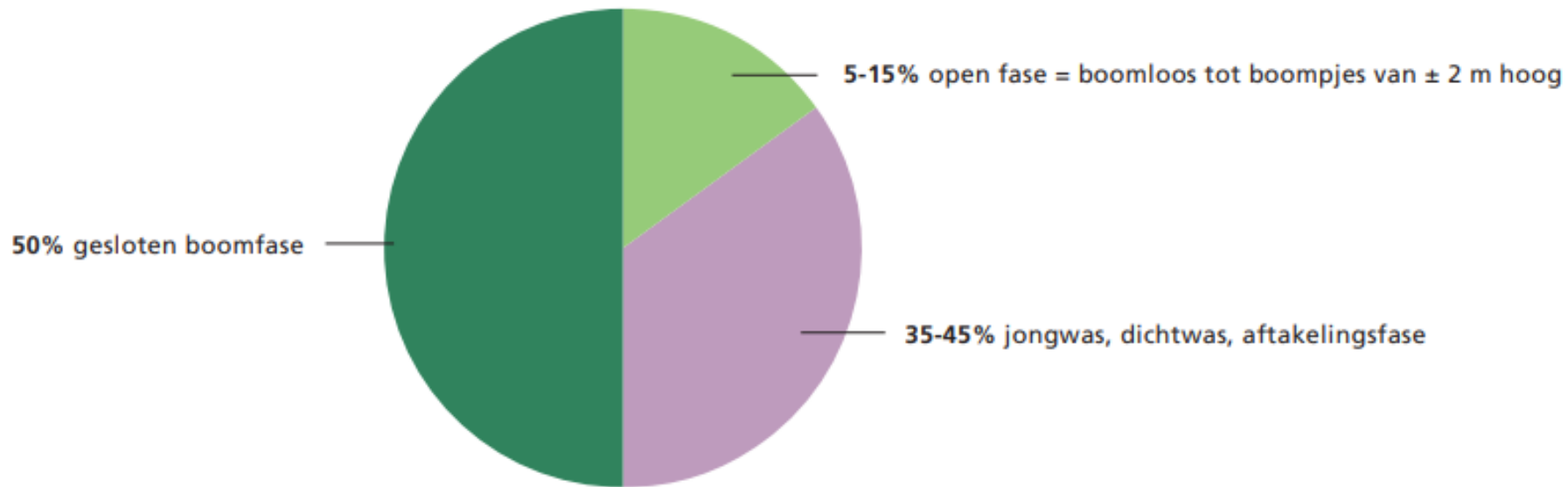
Gentbos – waterdoorlatende parking met wadi

Open plekken in het bos

- Van nature ca 10% bosareaal open plekken
- Verspreid aanwezig
- Pionierplanten

Licht brengen in het bos

- Laatste eeuw: bossen donkerder geworden
  - Warmte- en lichtminnende bossoorten krijgen het moeilijk
  - Soorten van bos en open cultuurlandschappen krijgen het moeilijk
-
- Aanleggen van tijdelijke en permanente lichtrijke plekken nodig!
  - Best: variatie in grootte, ligging en tijd

Kleine open plekken (max 1x hoogte boom)

- Behoud hoge luchtvochtigheid
  - Wat meer licht
  - Soorten uit de heersende boomlaag
  - Schaduwtolerante climaxsoorten zoals hult, taxus, hazelaar, haagbeuk en beuk
-
- bosvlinders

Grote open plekken

- Geen typisch bosklimaat meer
  - Minder vocht, veel licht
  - Vnl pioniers zoals grove den, ruwe berk, wilde lijsterbes, vlier, boswilg, eik en ratelpopulier
-
- Boomleeuwerik, nachtzwaluw

Tijdelijke open plekken

- Storm
- Niet ruimen – heel soortenrijk:
  - Licht
  - Warmte
  - Zonbeschenen dood hout
  - Bloeiende ruigtekruiden en struwelen
- Zonbeschenen takkenhopen en stobben – goed surrogaat

Permanent lichtrijke plekken

- Recent beboste heideveldjes en graslanden opnieuw open maken
- maai- of graasbeheer herstellen

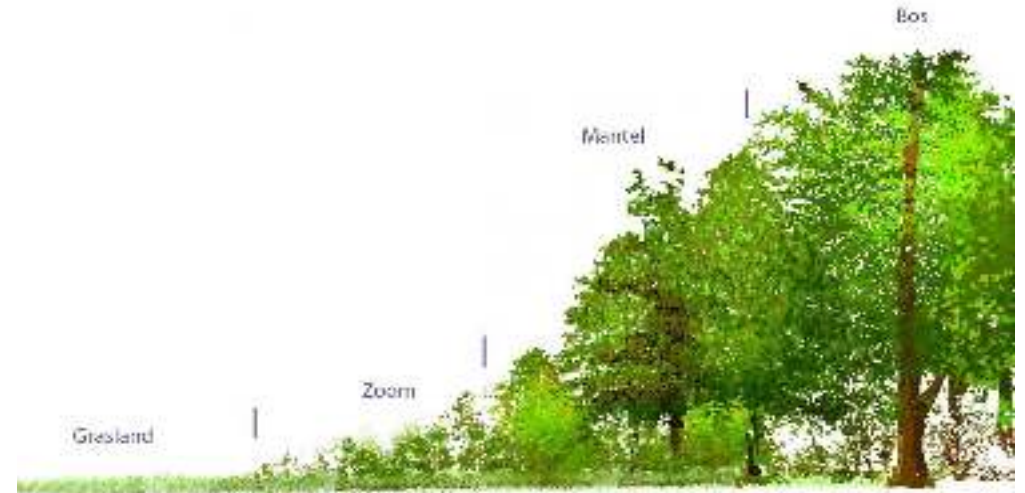
Het Leen: beplantingsplan noordelijk deel

Geleidelijke bosranden creëren

- Geleidelijke overgangen
  - meer ecologische niches
  - meer soorten vinden een geschikte leefomgeving
- Klassieke mantel-zoom
- Beheerintensief om in stand te houden:
  - Mantel – gefaseerd hakhoutbeheer (elke 5-15 jaar)
  - Zoom – gefaseerd maaien (1-3 jaar)

Aanleg van een bosrand

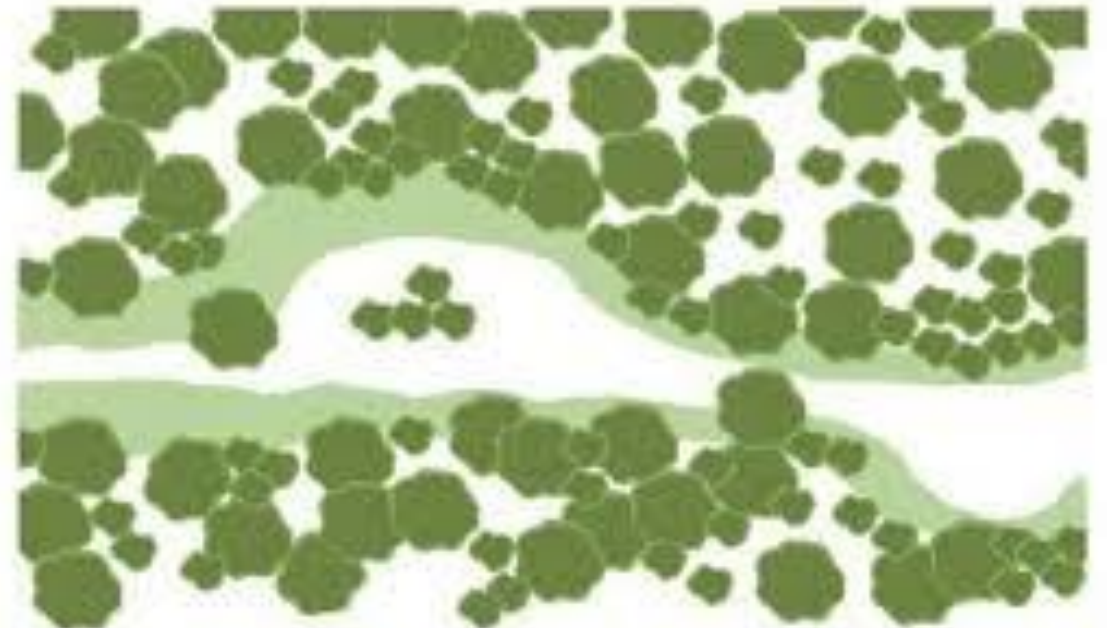
- Aanleg buiten het bestaande bos:
  - spontane successie
  - aanplant struiken zoals
    - (op rijke grond) meidoorn, sleedoorn, Gelderse roos
    - (op armere grond) vuilboom, lijsterbes, hazelaar
- Aanleg binnen bestaand bos:
  - smalle strook bos kappen aan de rand van het huidige bosgebied
  - stobben zullen opnieuw uitlopen en een mantel vormen
  - zoom maaien

Brede lichtrijke paden

- Paden in combinatie met mantel-zoom
- Lichtrijke corridor
- Aanleg van een interne bosrand:
  - in het bestaande bos langs paden of open plekken bosranden maken

Begrazing

- Elke soort unieke invloed
- Invloed afhankelijk van soort, dichtheden, tijdstip, locatie:
  - Grazen, snoeien en schillen
  - Drukbegrazing, seizoensbegrazing, jaarrondbegrazing
- Combinatie van verschillende soorten grazers: grotere variatie – hogere biodiversiteit

Bijzondere biotopen

- Poelen
- Bronzones
- Natte zones

Bijzondere biotopen: laanbomen

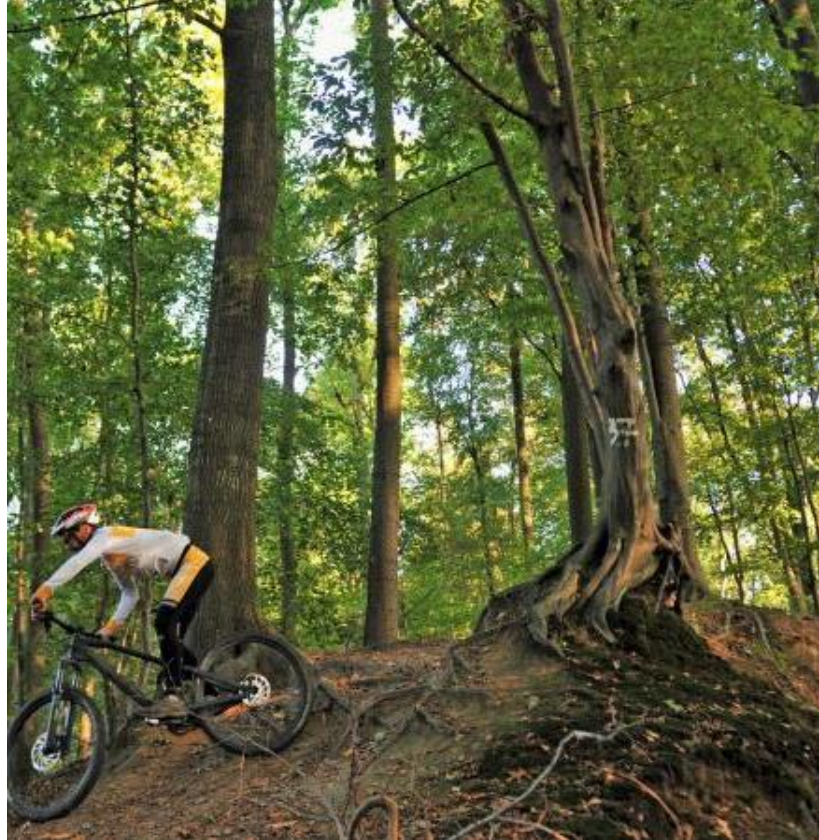

Bijzondere biotopen:
faunahuisjes

Recreatiedruk -
verstoring vermijden

Bosuitbreiding

Durf ook 'ns spontaan te gaan

Heb oog voor

- Structuurrijkdom en boomsoortensamenstelling
- Dood hout en habitatbomen
- Bosranden en open plekken
- Bijzondere biotopen

Vragen – hulp nodig?
natuur@oost-vlaanderen.be

Hoe maak je een bos biodivers?

---

 provincie
Oost-Vlaanderen